

מו"ר הגאון רבינו משה חיים דימנטמן שליט"א

ראש הכלול

גדרי קניין משיכה

במס' כתובות (לא, א-ב) מכואר: הגונב כיס בשבת חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה. היה מגרר ויוצא מגורר וווצה פטור, שהרי איסור שבת וגניבה באין אחד.

ובגמי שם מקשימים: ודafka להיכא – אי דafka להר' איסור שבת איقا, איסור גניבה ליכא (דמשיכה بلا הגבהה קס"ד דלא קנא ברה"ר), איafka לאלה"י, איסור גניבה איقا, איסור שבת ליכא והגמי מתרצת שלשה יישובים:

א. גורר הכיס לצידי רה"ר, ור"א סובר דעתך רה"ר כרה"ר דמי לעניין חיובא שבת, זיומנן דוחקי רבים ועיili להטם, אבל לעניין מיקנא קני, דלא שכיחי רבים (זהוי כסימטאות דתיקון בה משיכה).

ב. תירוץ רב אשי, כגון שצירף ידו למיטה משלחה וקיבלו כדרכא, אמר רבא ידו של אדם חשובה לו ארבעה, וראה רשי"ו ותוס' שם.

ג. תירוץ רבينا דafka להר' ובהר' נמי קנה ואמרו התוטס' (דר'ה ובהר' ר' בשם ר'י) דחא דעתך ורבא ס"ל דמשיכה לא קנא ברה"ר, לא פלייגי אדרבינה דהכא, דנהי דמשיכה ברה"ר לא קני, הינו לעניין קני לא מהני משיכה להר' ר' אבל הכא לעניין קני גזילה, לעניין חיוב אוונטיין מהני גם משיכה להר' ר' וחריצב"א מתרץ דרבינה פלייג על דעתך ורבא.

והרמב"ם (גניבה גב) כתב וזיל: "או שגונב כיס בשבת והיה מגוררו עד שהוציאו מרשות הבעלים שהוא רה"י לרה"ר ואבדו שם, הרי זה פטור מן התשלומיין שאיסור שבת ואיסור גניבה באדם כאחד. אבל אם גונב כיס בשבת והגביהו שם ברה"י ואח"כ החזיאו לרה"ר והשליכו לנهر, חייב לשלם תשломוי כפל, שהרי נתחייב באיסור גניבה קודם שיתחייב באיסור סקילה", עכ"ל. ומайдע, פוסק הרמב"ם (מכירה דג) דמשיכה אינו קונה ברה"ר. נמצא לשייטת הרמב"ם אי אפשר לומר כהריצב"א דלעיל דעתך ורבא פלייג עם רבינו. דהיינו הרמב"ם סובר כאביי ורבא, דמשיכה אינו קונה ברה"ר, והרמב"ם (בחל' גניבה) פוסק כרבינה, בע"כ דשיטת הרמב"ם היא כשיטת

ר"י דלעיל. דשאני קניינים דעלמא מקניין גניבה וגזילה. וכן כתוב בביאור הגרא"א חוי"מ שם (שנהאות א).

ובסבירא זמילתא, לכארה אפ"ל דלקניין גמור, בעין משיכה מעלייתא (לרשותו או לסייעתו), ולענין חיוב אונסין (דגבב וגזלן) סגי בקניין משיכה לרה"ר. ולפי סברא זו ה"ה בשומר, סגי במשיכה לרה"ר, כיון דהקניין הוא להתחייב בדין שמירה.

אולם הטור (רצא) כתוב וזו"ל: "וهرמב"ים כתוב שאינו חייב עד שימושו ובמקומות שבמשיכה קונה". הרי דס"ל להטור בד' הרמב"ם דבשומר ג"כ בעין משיכה מעלייתא כמו בקניינים דעלמא. וכן דברי התוס' ב"מ צט ד"ה כיון בתירוץ אי' שם וכן בפחמ"ש להרמב"ס פ' השואל.

וציל זהא דעתא חילוק בין קניין בעלמא, שלא מהני משיכה לרה"ר, לבין קניין דגבב וגזלן, דלקניין לא מהני משיכה לרה"ר, ונגבב וגזלן שאני, דחויבם הוא משומן הוצאה מרשות הבעלים, נהיה דמשיכה לרה"ר ל"ה קנון, מיהו אייכא הוצאה מרשות הבעלים. גם היכא דמשככו לרה"ר. והמשנה (ב"ק עט'א) בגיןב וגזלן מהני קניין הגבהה אפלו בבית הבעלים, משומן דהקניין (קניין ההגבהה) עצמו מהווה הוצאה מרשות הבעלים, אבל אפלו אם ליכא קניין, כגון משיכה לרה"ר, הויאל ויש הוצאה מרשות הבעלים, נעשה נגב וגזלן.

ולפי סברא זו, בשומר דבאי קניין, וליש בשומר עניין של הוצאה מרשות הבעלים, לא מהני משיכה לרה"ר, וכזברי הטור בד' הרמב"ם. וכטוס' ב"מ שם בתירוץ אי'.

ולפי האמור, מובן הא דבמס' שבת (צא) פריך הש"ס על הברייתא דמגרר ויוצא, למ"ד אגד כל שמייה אגד, הרי קזים איסור הגניבה לאיסור שבת, וכי הוצאה מקצת הכסיס קנה מקצת מעות שהוצאה, ולענין שבת לא מחייב עד שיוציא את כל הכסיס (למ"ד אגד כל שמייה אגד). ובגמ' מסקין דמיiri בסוכה ושפיר איסור הגניבה ואיסור שבת באים אחד.

ומקשה השעה"מ הא דהשemit הרמב"ם אוקימטא דגמי' דמיiri בדנסכא, אף דהרמב"ם פוטק אגד כל שמייה אגד.

ובישוב קושיא זו, כי בעל דברי יחזקאל טימנו כה, זקושית הש"ס במס' שבת שם, קאי לאוקימטא אי' דמשך לצדי רה"ר, או אוקימטא ב' שצירף ידו, וזהו מתורת קניין. שפיר פריך הש"ס דכי הוצאה מקצת המעות שבכיס, קנה, ואיסור מיתה לעניין שבת לא מתחייב עד שיוציא את כל הכסיס, ובعين לתירוץ

הגמי' דמיורי בדנסקא. אבל לפי אוקימטה ג' (רבינה) דמשכו לרה"ר דין בו תורת קנו כלל אלא תורה הוצאה בלבד, לא פריך מידי, כיון דכל זמן שלא הוצאה רק מקצת הכליס לא נעשה גנב אף על מקצת הכליס, כיון שהוא חוץ אחד לא קנה אותו עד שיוציאו כולם כמו נסכה למסקנא, וכשמוחזיא כל הכליס נעשה גנב על הכליס והמעות. ובאו בת עת אחת איסור גניבת ואיסור שבת. ומיושבת המשמות הרמב"ס, וכבר הוכחנו לעיל זהרmb"ס נקט אוקימטה דרבינה, ולפי רבינה אין צורך לאוקמא בדנסקא, ואיש היטב.

ונראה דזו כוונת רשי' שבת שם וז"ל: "ובכתובות פריך אי דafkaה לרה"ר איסור גניבת לכא, דר"ה לאו מקום קנייה הו, ומוקי לה בצד רה"ר אי' שצירף ידו למטה מג' וקיבלה" עכ"ל. ורשי' השםיט אוקימטה דרבינה דמיורי בר"ה, משום לדידיה לא קשיא כלל קושית הגמי' שם. ולפ"ז הרמב"ס דפסק כאוקימטה דרבינה דמיורי בר"ה, ממש' השםיט סוגיא דמס' שבת.

ובמס' ב"ב (פו,א) איתיביה רב אדא בר מתנה לאבי, הגונב כס ששבת חייב, שכבר נתחייב בגניבת קודם שיבווא לידי איסור שבת, היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור, שהרי איסור שבת וגניבת באין אחד, והרי כס דבר הגבהתה הוא ואפ"ה קני במשיכה. אל' במיתנא, אני נמי במיתנא קא אמיינא, אל' במידי דבעי מיתנא (כס גדול מאד רבב"ס) ואין דרכו בהגבחה.

הרמב"ס (גניבת ג,ב) כתוב סתמא: "או שגנב כס ששבת והיה מגררו" ולא הזכיר כלל האוקימטה דמיורי בכיס דבעי מיתנא, אף דעתך הרמב"ס להלכה (ריש פ"ג דמכירה) דמשיכה קונה רק בדבר שאין דרכו להגביה. זאת ועוד, הרשב"ים שם בענין קושיות הגמי' "והרי כס דבר הגבהתה הוא ואפ"ה קני במשיכה", כתוב ומוקמין לה כשצירף ידו למטה משלה וקבלה, והוא של אדם חשוב לו כדי' ז' וקניא ליה ולא בטלה לבני רה"ר. ואית' דמוקי לה התם במשיכה בצד רה"ר. דלענין גניבת מיקני קני, ולענין שבת הוה רה"ר קרבי אליעזר".

ויש להעיר אמי לא העתיק הרשב"ס אוקימטה דרבינה, דafkaה לרה"ר, וברה"ר נמי קנה.

וציל דלהכי לא הביא הרשב"ס אוקימטה דרבינה, משום דרבינה לא קשה קושית הגמי' שם. כיון דרבינה החשוב לענין גניבת המשיכה חיוינו על הוצאה מרשות הבעלים וככ"ל, איז' ליכא חילוק אם הוא דבר שדרכו להגביה או דבר שאין דרכו להגביה, דסוי'ס איך הוצאה מרשות הבעלים. נמצא דלפי

הרמב"ם דפק כרבינא, לא קשה קושית הגמי' ב"ב שם, ולכנו הרמב"ס לא העתיק שינויו דגמי' דמיידי דבעי מיתנא.

והגמי' ב"ב שם אזיל לפי שתי האוקימותות בגמי' כתובות שם, או לצדי רה"ר או שצירף ידו, דחווי כתורת קניין. אזי בעין דוקא דבר שאין דרכו להגביה אזי מהני משיכת, אבל דבר שדרך להגביה עבי הגבהה, ולכנו מוקי לה הגמי' שם במידי דבעי מיתנא, דחווי דבר שאין דרכו להגביה, וא"ש היטב.

ואפשר להסביר החלוקת בין קניין דעתמא, לבין גנב וגזלן בעניין משיכת לרוח"ר, באופן אחר ובדחלה.

הרמב"ם (מכירה גג) פסק בספינה כשמואל, שלא קנה עד שימושו את כולה. ושם ד, פסק: "דבר הנקנה במשיכת אם היה ברה"ר ומשוׂכו הולך לרשותו או לסייעתו כיון שהוחזיא מקצת החוץ מרה"ר קנה".

וכן בש"ע קצחטו והראב"ד השיג, דהא קייל כשמואל דאמר עד שימושו את כולה.

ובאר ה"מ שם ז"ל: "אבלanca טעמא אחרינה הוא, שזה כבר משכה כולה אלא שהיתה ברשות שאין המשיכת מועיל בו, כיון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכת קונה בו די בכך".

והנראה בזה, לדגר מעשה המשיכת הוא הוראת בעליותו של הקונין, והוא דבריען שימושכנה כולה, דנסלים מעשה הקונין רק במשיכת כולה. מצד הוראת הבועלותaggi דהיכניס מקצת החוץ לרשותו ושפיר ניכרת בעליותו בהכי, ולפ"ז מובן דברי ה"מ דלעיל,adam משכה כולה ברה"ר, מצד מעשה הקונין נשלם כל המעשה, וחסר לנו עדין הוראת הבועלות, לזהaggi בהכנסת חלק מן החוץ לרשותו.

וכיוון דהא אין מהני משיכת ברה"ר, אי"ז חסרונו במעשה הקונין אלא דברה"ר אין במשיכת הוראת בעליות, ולא ניכרת שליטותו על החוץ, זהו בקניון דעתמא, אבל בגנבו וגזלנו, שלא שייך בזה הוראת בעליות, אלא דברה"ר, אין במשיכת הוראת בעליות, ולא ניכרת שליטותו על החוץ, זהו בקניון דעתמא, אבל בגנבו וגזלנו דלא שייך בזה הוראת בעליות, אלא חיובי אונסין,aggi במעשה קניון בלבד, ולכנו לעניין גנב וגזלן, מהני משיכת לרה"ר (וגנבו מתחייב בדרך של מעשה קניון).

ולפי הגדירה זו, גם בשומר סgi במשיכת ברה"ר, כיון דגם בשומר לא שייך עניין דהוראת בעלות, וכן ס"ל לתוס' (פ' השואל) בתני' ב' שם, דבשומר מהני משיכת ברה"ר.

ולפי האמור, הוא דפסק הרמב"ם (סופ"ב ממכירה): "אבל אם רכב עליה וכי' או שהיה ברה"ר שהכל דורסים שם, הרי"ז קונה ברכיבתה, והוא שתחלך בו" עכ"ל. וכן בשווי' חווים קצז, ח. ומקשה הקצות שם הא קייל' דמשיכת אינה קונה ברה"ר. וכן הקשה הגרעיק'א בדורש וחדוש לב"מ ט,א.

ולפי ההגדירה דלעיל, זהא שלא מהני משיכת ברה"ר, ליכא חסרונו במעשה הקניין אלא חסר הוראת בעלות ושליטתו על החפצ', כל זה במשיכת רגילה, דאיינו תפוס בגוף החפצ', וברה"ר חסר הוראת בעלות וככ"ל. אבל רקוב שהוא תפוס בגוף הבעהמה, תפיסה זו מוכיחה בעלותו, ולכן מהני שפיר רכיבתו אפילו ברה"ר.